

UDENRIGSMINISTERIET
Danida

UDMØNTNINGSNOTE FOR “FÆLLES OM VERDEN”

JOBSKABELSE OG BÆREDYGTIG VÆKST

Udenrigsministeriet

August 2022

Denne note er én af 12 noter udarbejdet af udenrigsministeriet for at sikre udmøntningen af “Fælles om Verden”:

1. Bekæmpelse af fattigdom og ulighed
2. Energiomstilling og emissionsreduktioner i udviklingslandene
3. Klimatilpasning, natur og miljø
4. Migration og retfærdigt og humant asylsystem (ROHA)
5. Fredsopbygning og stabilisering
- 6. Jobskabelse og bæredygtig vækst**
7. Menneskerettigheder og demokrati
8. Dansk støtte til civilsamfundet
9. Danmark som humanitær aktør
10. Sociale sektorer og sociale sikkerhedsnet
11. Humanitarian, Development, Peace nexus (HDP)
12. Landbrug og fødevarer systemer – den grønne omstilling og fødevarerforsyningsikkerhed

Udmøntningsnote for “Fælles om Verden”

Jobskabelse og bæredygtig vækst

1. Formål med noten

Denne note skal give konkret retning til at sikre udmøntningen af Danmarks udviklingspolitiske strategi “Fælles om Verden”, regeringens udviklingspolitiske prioriteter 2021-2025 og fireårs planerne. De to overordnede formål med noten er:

- **At skabe sammenhæng** mellem “Strategi, politik, plan og budget” som fælles referenceramme for udmøntningen af “Fælles om Verden” og dens målsætninger.
- **At sætte rammerne** for prioritering, tilvalg og fravalg gennem *Doing Development Differently*-principperne om en holistisk og adaptiv tilgang.

Målgruppen er først og fremmest ansatte i Udenrigsministeriet med ansvar for udmøntning af ovennævnte. Derudover kan den informere eksterne samarbejdspartnere. Noten offentliggøres på [Aid Management Guidelines](#) som et internt guidance-dokument.

Noten opridser målsætninger, giver et tematisk og geografisk fokus for de danskstøttede indsatser, samt beskriver og analyserer den danske tilgang. Hertil indgår en indikativ oversigt over hovedbevillinger og samarbejdspartnere, som dog vil være dynamisk. Der lægges vægt på resultater og opfyldelse af de vedtagne målsætninger, men også på læring og tilpasning undervejs. Noten indikerer en overordnet retning, som er yderligere konkretiseret i andre værktøjer, såsom kontekstanalyser og guidance-noter.

Først og fremmest skal noten bruges som referencedokument ved forberedelse af indsatser, programmering og kvalitetssikring (herunder i programkomitemøder og Udviklingspolitisk Råd) samt i monitoreringen (fx i *appraisals* og *reviews*). Dernæst kan den i nogen udstrækning underbygge dialog med partnere og arbejdet med internationale normer og standarder inden for indsatser med fokus på jobskabelse og bæredygtig vækst. Notens vil som udgangspunkt være gældende lige så længe som den udviklingspolitiske strategi, men vil blive opdateret efter behov, efterhånden som ny viden og nye prioriteter opstår. De politiske prioriteter i finansloven vil til enhver tid stå over denne note. Notens står ikke alene, men skal læses sammen med de andre tematiske udmøntningsnoter.

2. Indledning

Ifølge Den Afrikanske Udviklingsbank kommer der hvert år mere end 12 millioner unge ud på arbejdsmarkedet i Afrika, samtidig med at der kun skabes 3 millioner nye jobs. Der er således en sammenhæng mellem manglende beskæftigelsesmuligheder og stigende fattigdom, ulighed og ustabilitet. Privatsektordrevet jobskabelse og bæredygtig vækst betragtes som essentielle elementer i kampen for fattigdomsreduktion (FN's Verdensmål 1) og bekæmpelse af ulighed (Verdensmål 10). Samtidig er bæredygtige, anstændige jobs, kombineret med rettigheder, medindflydelse og mulighed for at deltage i samfundet, et vigtigt bidrag til at skabe håb og fremtidsperspektiver for unge og forebygge migrationspres og ustabilitet (Verdensmål 16).

Jobskabelse (Verdensmål 8) skal også være en løftestang til at fremme andre centrale indsatser såsom ligestilling (Verdensmål 5) og fremme af den grønne omstilling (Verdensmål 7). Der er særligt fokus på at inddrage unge og skabe fremtidsmuligheder for unge bl.a. gennem flere og bedre jobs. Desuden bidrager jobskabelse og bæredygtig vækst – især i den formelle sektor – til offentlige indtægter og øget samfundsøkonomisk stabilitet, hvilket særligt er en udfordring i skrøbelige stater og områder.

Noten drager nytte af et solidt forarbejde af Taskforcen for jobskabelse og faglærte i Afrika¹. Denne pegede på syv særlige udfordringer, herunder utilstrækkelig indtægt, for få jobs, unges vanskeligheder ved at finde plads på et arbejdsmarked præget af dårlige vilkår, samt at ændringer i klima og miljø udfordrer unges levevilkår. Efterfølgende anbefalede Taskforcen en række løsninger, bl.a. at kompetenceudvikling bør målrettes den uformelle økonomi, et større fokus på fremme af grøn og bæredygtig udvikling inden for erhvervsuddannelser, bedre offentligt-privat samarbejde om kompetencetræning samt bedre sammenhæng mellem træning og beskæftigelsesmuligheder baseret på et samarbejde med den private sektor og en efterspørgselsdrevet tilgang.

Verdensmål med særlig relevans for jobskabelse og bæredygtig vækst:

- 1) Afskaf fattigdom
- 5) Ligestilling mellem kønnene
- 7) Bæredygtig energi
- 8) Anstændige jobs og økonomisk vækst**
- 9) Industri, innovation og infrastruktur
- 10) Reducer ulighed
- 12) Ansvarlig forbrug og produktion
- 16) Fred, retfærdighed og stærke institutioner
- 17) Innovative partnerskaber

3. Strategisk baggrund og definitioner

Strategisk baggrund

Udmøntningsnoten orienterer sig mod følgende centrale målsætninger i “Fælles om Verden”:

Vi skaber håb: Målsætning 1

- Bidrage til nye og mere positive fremtidsmuligheder for det enkelte menneske gennem jobskabelse, opkvalificering, iværksætterier og bæredygtig økonomisk vækst. Den private sektor skal i spil og vi skal fremme markedsbaseret udvikling med sigte på at skabe jobs.
- Styrke rammevilkårene for, at den private sektor i udviklingslandene kan skabe vækst, anstændige jobs og udvikling. Vi vil bl.a. støtte arbejdsmarkedets parter og fremme retfærdig og bæredygtig handel.

Foruden det centrale fokus på udmøntningen af Målsætning 1 (“vi skaber håb”), der er afgørende for udmøntningen af “Fælles om Verdens” ambition om at skabe bedre vilkår og fremtidsmuligheder for unge i udviklingslandene, sigter noten også mod at udmønte centrale elementer af den udviklingspolitiske strategis grønne målsætning, særligt:

¹ [Jobs og faglærte \(um.dk\)](http://um.dk)

Klima, natur og miljø: Målsætning 4

- Bidrage til bæredygtig og socialt retfærdig økonomisk genopretning og grøn omstilling efter corona-krisen. Fokus på at skabe håb og muligheder gennem anstændige jobs og grøn vækst, der kommer alle til gode, og trækker på dansk erhvervslivs og arbejdsmarkedsparternes styrker.
- Sikre, at satsningen på ren energi og rent vand bidrager til bedre sundhed, jobskabelse for det enkelte menneske og til bekæmpelse af fattigdom. Uddannelse, teknisk træning og faglig opkvalificering kan understøtte grøn omstilling og jobskabelse.
- Understøtte erhvervslivets engagement i arbejdet med indfrielsen af FN's verdensmål inden for bl.a. energi, vand, miljø og fødevarer og sundhed. Sikring af anstændige jobs og levevilkår i udviklingslandene skal stå centralt.
- Stille skarpt på virksomhedernes samfundsansvar inden for bæredygtige globale værdi- og leverandørkæder i udviklingslandene, jævnfør bl.a. FN's retningslinjer for menneskerettigheder og erhverv.
- Arbejde for, at særligt fattige og skrøbelige udviklingslande sikres bedre mulighed for at udnytte adgangen til EU's indre marked og gradvis integreres i regional og global handel til gavn for lokal vækst og beskæftigelse.

Definitioner

Fattigdom skal forstås som et flerdimensionelt begreb, der ikke kun handler om indkomst, men også om adgang til ressourcer i bred forstand, såsom uddannelse, sundhed, naturressourcer, energi, jobs samt personlig sikkerhed.

Beskæftigelse er, når personer producerer varer eller ydelser for løn eller profit.

Indkomst er løn, profit og værdien af egen produktion. Fokus er på beskæftigelse i den private sektor, og målet er anstændige og bæredygtige jobs. Her er jobkvalitet afgørende, og lønnen er en central komponent. Alle fremskridt tæller, men målet er en såkaldt leveløn, der giver mulighed for en rimelig levestandard.

Anstændige jobs dækker over produktivt arbejde, der giver en rimelig løn, en sikker arbejdsplads og social beskyttelse. Hertil kommer retten til at organisere sig og deltage i beslutninger, samt ligestilling mellem kønnene. I praksis bliver et centralt parameter her at løfte beskæftigede fra det uformelle til det formelle arbejdsmarked.

Grønne jobs er anstændige jobs i grønne sektorer, der bidrager til at bevare eller genoprette miljø og klima. Det er fx jobs, der beskytter økosystemerne, reducerer CO₂-udledninger og bidrager til klimatilpasning og biodiversitet.

Bæredygtig økonomisk vækst er en forudsætning for jobskabelse og øget indkomst. Det handler om at forvalte økonomien på en måde, så den nu og i fremtiden har samme eller større værdi. Samtidig skal økonomisk vækst skabe bedre muligheder for alle, også for de fattige og udsatte.

Bæredygtig vækst dækker over en tilgang, hvor nutidige generationer anvender Jordens ressourcer på en måde, der ikke forringer fremtidige generationers muligheder. I denne note vil bæredygtig vækst referere til grønne indsatser i udviklingslandene.

4. Afgrænsning

Noten sigter først og fremmest mod de lande, hvor dansk udviklings samarbejde er til stede og har partnerskaber. Den vil dække lande med *udvidede partnerskaber*, hvoraf størsteparten befinder sig i Afrika, men

har også relevans for mere *målrettede partnerskaber*, ikke mindst inden for det grønne område (der typisk har relevans for både lav- og mellem-indkomstlande) og i forhold til humanitære og stabiliserende indsatser. Med udgangspunkt i “Fælles om Verden” vil der desuden være særligt fokus på de fattige og skrøbelige udviklingslande og områder, især i Afrika. De har generelt få ressourcer, svage institutioner, lav kapacitet og manglende modstandsdygtighed til at tilpasse sig klimaforandringer og den nedbrydning af naturen, der ødelægger deres eksistensgrundlag.

Noten vil med udgangspunkt i målsætningerne i “Fælles om Verden” have to overordnede udmøntningsspor. Et grønt spor, hvor en række af de eksisterende instrumenter og tiltag kan bringes i spil, når der skal skabes bæredygtige og anstændige jobs til unge, herunder rammevilkår for privatsektorudvikling, klimatilpasning, formalisering af den uformelle sektor, virksomhedernes inddragelse i de grønne verdensmål, grøn genopretning og omstilling, investeringer i vedvarende energi m.m. Dette vil særligt gøre sig gældende i mere stabile kontekster, hvor der er mulighed for en mere bredspektret og holistisk indsats, og hvor der kan skabes synergi på tværs af indsatserne.

Hertil kommer et skrøbelighedsspor, der vil se på, hvordan Danmark kan bidrage til at skabe muligheder for unge dér, hvor det er svært, ved at støtte jobskabelse og bæredygtig vækst i svage stater og i nærområder, såsom Sahel og på Afrikas Horn, herunder i krydsfeltet mellem udvikling, humanitære og stabiliserende indsatser. Her vil det være mere begrænset, hvilke danske tiltag og instrumenter, der kan bringes i spil. Mens grønne betragtninger vil inddrages så vidt muligt, vil fokus blive rettet på mulighederne for at støtte indkomstgenererende aktiviteter, leveløn og iværksætteri. I disse kontekster kan jobskabelse også bidrage til forebyggelse og stabilisering i randzoner til konfliktområder.

5. Tematiske prioriteter

Jobskabelse og bæredygtig vækst kan adresseres igennem en række forskellige sektorer og tiltag. Det har derfor været nødvendigt at foretage både tilvalg og fravalg i forhold til rammerne for denne note. Først og fremmest er der andre tematikker, der bliver dækket mere dybdegående af andre udmøntningsnoter såsom “Energiomstilling og emissionsreduktioner i udviklingslandene”, “Migration og retfærdigt og humanitært asylsystem (ROHA)”, “Fredsofbygning og Stabilisering” og “Klimatilpasning, natur og miljø”. Omvendt er der i tråd med de danske prioriteter i “Fælles om Verden” et stort fokus i denne note på grønningen af udviklingsbistanden. Det er et gennemgående tema, der bør tages i betragtning så vidt muligt i udviklingen af jobskabelse og bæredygtig vækst. Det har således været et valg at lægge hovedvægten på sektorer med stort uforløst potentiale for grøn jobskabelse.

Overordnet vil noten koncentrere sig om jobskabende indsatser inden for privatsektorudvikling, landbrug og fødevarerproduktion samt den grønne omstilling, herunder investeringer i vedvarende energi. Antagelsen er, at investering i øget produktivitet og en udvidelse af det lokale marked i vid udstrækning skaber muligheder og jobs. Der kan være tale om direkte eller indirekte jobskabelse i både den formelle og uformelle sektor, herunder jobs i værdikæderne eller i økonomien som helhed. Private investeringer er afgørende for en økonomisk transformation, hvor rammevilkårene for den private sektor forbedres, så produktiviteten, lønningerne og købekraften øges, mens fattigdommen reduceres. I landbrugssektoren er der stort potentiale for at skabe jobs ved at introducere nye grønne teknologier både inden for pro-

duktionsforøgelse og inden for grøn omstilling og vedvarende energi. Desuden er investeringer i vedvarende og decentral energi afgørende for en bæredygtig produktion og dermed jobskabelse. Grønningen af erhvervs-, privatsektor- og finansieringsinstrumenterne vil sætte rammerne for store dele af den danske indsats inden for jobskabelse og vækst.

Landbrug og fødevarerproduktion i den uformelle sektor er den primære beskæftigelse for langt størstedelen af befolkningen i udviklingslande, særligt for de fattigste og mest udsatte grupper. Klimaforandringer påvirker livsgrundlaget for såvel de, der lever af og på landet samt befolkningen i byerne pga. fødevarerknaphed. Forbedrede landbrugsmetoder, markedsadgang, fokus på nye teknologier (særligt i forhold til produktivitetsforøgelse og klimaresistente afgrøder) og lokal finansiering vil kunne bidrage til klimatilpasning og sikre en øget og mere stabil indtægt for de mest klimasårbare. Indsatser, der tænker jobskabelse og klimatilpasning sammen, vil således kunne bidrage til modstandsdygtighed og afbøde negative effekter af klimaforandringer på eksempelvis landbrugsproduktion. Det vil være vigtigt at tilpasnings- og reduktionsindsatser kan bidrage til en bæredygtig omstilling med fokus på jobskabelse og opkvalificering.

Endeligt skal indsatserne omkring jobskabelse og bæredygtig vækst leve op til *do-no-harm*-princippet, hvilket indebærer, at danskstøttede interventioner hverken direkte eller indirekte må skade fattige eller sårbare grupper.

Dilemma #1 – jobs vs. grøn omstilling: Der kan i visse kontekster være et dilemma mellem jobskabelse og grønne tiltag, fx i forbindelse med kuludfasning, hvor der ofte mistes “fossile jobs”. Dette risikerer at skabe politisk modstand på lokalt niveau, hvis der ikke samtidigt investeres i en retfærdig grøn omstilling – en såkaldt *just transition*. Det er således ikke givet i alle tilfælde, at jobskabelse og grønne initiativer kan gå hånd i hånd, og den bedste tilgang bør altid afvejes i forhold til den givne kontekst jf. den adaptive tilgang.

Dilemma #2 – jobs vs. bekæmpelse af ekstrem fattigdom: Noten har et specifikt fokus på de grupper og mennesker, som er udsatte og længst fra at få deres behov og rettigheder opfyldt (*Leaving no one behind*). Dette betyder, at man prøver at nå og inkludere disse grupper i det omfang, det kan lade sig gøre og giver mening i forhold til den konkrete kontekst og indsats. Det vil dog altid bero på en konkret afvejning. Det er derfor ikke altid, at vi kan og skal demonstrere, at projekter har en direkte positiv effekt for de allerfattigste. I nogle kontekster kan det give bedre mening at bidrage til at skabe jobs til et større antal mennesker, selv om de er relativt mindre fattige. Således skaber et vedvarende energiprojekt måske ikke jobs for de allerfattigste, men kommer dem indirekte til gode på den lange bane.

6. Tilgang

Konteksten definerer indsatsen

I overensstemmelse med *Doing Development Differently* vil konteksten definere valg af tilgang og modalitet i dansk støtte til jobskabelse og bæredygtig udvikling. Hvad enten der er tale om udvidede partnerskaber med bestemte lande eller om multilaterale indsatser, vil konteksten og lokalt ejerskab være afgørende. I stabile lande med et udvidet partnerskab, såsom Kenya og Uganda (“det grønne spor”), vil der ofte være stort fokus på forbedring af rammevilkår for erhvervslivet, nye teknologier og produktivitetsforbedrende indsatser i synergi med en række instrumenter. I nærområder og skrøbelige lande med et udvidet partnerskab, såsom Mali og Somalia (“skrøbelighedssporet”) vil der ofte være tale om en anden, mere afgrænset tilgang. Det kan fx gå ud på indkomstgenererende aktiviteter og iværksætterier som et alternativ til

anstændige jobs og social dialog i den formelle sektor. Fælles for alle indsatser er dog, at de i så vid udstrækning som muligt vil være efterspørgselsdrevne og koordinerede med det enkelte lands strategier for fattigdomsbekæmpelse og væksthjælp.

I skrøbelige stater og i nærømråder (“Skrøbelighedssporet”) kan det være svært at skabe resultater igennem partnerskaber med myndigheder, enten fordi de kun er sporadisk til stede eller af politiske hensyn. Hvor det er muligt, vil man dog fra dansk side arbejde for kapacitetsopbygning af lokale partnere. Det er blevet demonstreret i fx Burkina Faso og Niger, at langvarig kapacitetsopbygning af myndighederne inden for vandsektoren eller freds- og forsoningsindsatser kan skabe gode resultater. I stabile lande med udvidede eller målrettede partnerskaber (det “grønne spor”) kan det foregå direkte (fx via DFC, DMDP/DGBP, P4G eller MYNSAM) eller gennem bidrag til internationale partnere, der implementerer aktiviteter inden for dette spor, fx lokale SMV’er, træningsinstitutioner, lokale og nationale myndigheder, finansieringsinstitutioner m.fl.

Prioriterede modaliteter og tilgange til jobskabelse og bæredygtig vækst

Med udgangspunkt i *Doing Development Differently* vil der løbende, i forbindelse med formulering og implementering af de danske indsatser, blive afdækket muligheder for synergi. Der vil i flere tilfælde være tale om nye indsatser, der skal afprøves. En del af dem vil finde sted på Afrikas Horn og i Sahel i skrøbelige kontekster, hvis uforudsigelighed skaber særligt behov for tæt monitorering og tilpasning undervejs. I overensstemmelse med denne adaptive tilgang vil indsatserne i hvert enkelt land således blive udviklet og løbende tilpasset den specifikke kontekst samt modtagerlandets ønsker og prioriteter. Denne note giver derfor eksempler på mulige tiltag, men er ikke udtømmende og udstikker ikke forhåndsbestemte retningslinjer.

I lande med udvidede partnerskaber er den bilaterale indsats afgørende for Danmarks bidrag til reel jobskabelse og bedre muligheder for unge. Rammebetingelser, finansiering, styrket landbrugsproduktion, understøttelse af lokale værdikæder, erhvervsuddannelser og erhvervsstøttesystemer er i høj grad nationale domæner, hvilket også gør det bilaterale niveau særligt relevant. Danmark har en række styrkepositioner og ofte en fleksibilitet, der gør en forskel. Det er i den bilaterale bistand, at vi udvikler konkrete løsninger, ofte sammen med andre internationale og lokale partnere og myndigheder. Der er mange gode eksempler på, at de bilaterale engagementer har udviklet nye tiltag inden for vækst og beskæftigelse, privatsektorudvikling og opkvalificering, både når det kommer til det “grønne spor” og til “skrøbelighedssporet”. Der er også eksempler på, at bilateral støtte til regionale indsatser såsom TradeMark East Africa kan forstærke nationale indsatser ved at forbedre rammebetingelserne for den private sektor. Design og forberedelse af nye udvidede partnerskaber vil ofte rumme muligheder for at inkorporere et direkte eller afledt fokus på unge, bæredygtig vækst og beskæftigelse.

I særligt udfordrende kontekster (“skrøbelighedssporet”) kan multilaterale aktører være en af de få indgange til jobskabelsesdagsordenen (fx via multi-bi-indsatser, dvs. implementeret med øremærkede donorbidrag til multilaterale organisationer, jf. case #5). Danmark er stor bidragsyder til internationale organisationer, og har derfor mulighed for at bidrage til policy-udvikling hos institutioner, der spiller en betydelig rolle for jobskabelse og bæredygtig vækst, enten via kernebidrag eller målrettede bevillinger. Det gælder organisationer som ILO og UNDP samt grønne fonde som GEF og LDCF. Desuden har Danmark gennem

EU-samarbejdet sikret, at jobskabelse og unge står centralt i NDICI. Fremadrettet vil det være en prioritet at sikre, at udmøntningen – i form af relevante regionale og landestrategier, samt Team Europe initiativer – satser på at skabe muligheder og beskæftigelse for unge, særligt når det kommer til skrøbelige regioner. Endelig vil der på landeniveau være mulighed for konkrete partnerskaber.

Følgende tilgange bør særligt overvejes i forbindelse med tilrettelæggelse af indsatser inden for jobskabelse og bliver nærmere beskrevet nedenfor:

- I. Privatsektordrevet udvikling
- II. Unge og opkvalificering
- III. Fødevarer-systemer, klimasmart landbrug og naturbaserede løsninger
- IV. Indsatser i byer
- V. Socialt retfærdig grøn genopretning og adgang til vedvarende energi
- VI. Ligestilling

I. Privatsektorudvikling. I de fleste afrikanske lande skabes størstedelen af alle formelle såvel som uformelle jobs i den private sektor, der har et stort og uforløst potentiale. Desuden vil den private sektor i skrøbelige lande og områder ofte være mere stabil end den offentlige sektor. Eftersom den uformelle sektor udgør langt størstedelen af den private sektor i de fleste afrikanske lande, er det vigtigt at undersøge mulighederne for at støtte denne sektor fx gennem adgang til lån og kapacitetsopbygning. Dette bør kombineres med ambitionen om at skabe flere formelle jobs samt støtte en formalisering af økonomien fx ved at udvikle bedre rammevilkår og incitamenter til formalisering. Formalisering af økonomien har mange fordele. Det gør det lettere at sikre, at arbejde foregår på anstændige vilkår, at håndhæve arbejdstager-retigheder og forøge skattegrundlaget. Desuden vil der være fokus på at forbedre rammevilkår for virksomhedsdrift, idet et ubetyrget erhvervsklima ofte medfører utilstrækkelig adgang til finansiering i fattige og skrøbelige lande og områder.

Danida Sustainable Infrastructure Finance (DSIF): Som led i indfrielsen af Verdensmålene muliggør Danida Sustainable Infrastructure Finance (DSIF) finansiering til infrastrukturprojekter i udviklingslande, som ellers ikke ville kunne gennemføres på markedsvilkår. Alle nye DSIF-projekter skal undersøge muligheden for gennem lokale partnere at investere i opkvalificering med henblik på at

Mulige handlingsspor:

- 1) I *lande med udvidede partnerskaber* med større bilaterale indsatser inden for jobskabelse bør fokus være på den private sektors rammevilkår, dialog med arbejdsmarkedets parter omkring formaliseringsindsatser, grønne værdikæder, grøn finansiering, forbedringer af indsatser mod korruption, fortalervirksomhed etc. I disse lande kan man undersøge muligheder for større, mere differentierede indsatser, hvor en række instrumenter kan bringes i spil (finansiering, erhvervsinstrumenter, partnerskaber etc.). Dette inkluderer også muligheder for at støtte *Corporate Social Responsibility* (CSR), særligt i lande hvor danske virksomheder er aktive. I tilrettelæggelsen af udvidede partnerskaber med vægt på privatsektorudvikling, vækst og beskæftigelse, vil det desuden være oplagt at indgå i dialog med IFU for eventuelt at bringe IFU's instrumenter i spil (fx HRHI, DSIF, garantier). Desuden bør der arbejdes på at sikre privatsektorfinansiering gennem innovative instrumenter, herunder garantier fra African Guarantee Fund (AGF) og det nye danske garantiinstrument.
- 2) I *lande med udvidede partnerskaber* såvel som i lande med *målrettede tematiske partnerskaber* vil det være oplagt at skabe innovative partnerskaber og nye forretningsmodeller med civilsamfund, myndigheder og erhvervsliv, særligt inden for energi, vand og fødevarer. Inddragelse af og partnerskaber med den private sektor er afgørende for indfrielsen af verdensmålene og Parisaftalen. Desuden ligger virksomhederne inde med afgørende innovationskraft, kapacitet og kapital. Det lokale erhvervsliv og foreningsliv såvel som danske virksomheder, civilsamfund og relevante myndigheder bør inddrages, da de kan bidrage med viden, finansiering og løsninger til gavn for udviklingslandene (DMDP/DGBP, P4G, MYNSAM-projekter med fokus på produktive sektorer). Samtidig bør regeringens fokus på ambitiøse klimamål i erhvervslivets leverandørkæder bringes i spil for at bidrage til en mere bæredygtig og socialt ansvarlig udvikling. Endelig kan øget digitalisering potentielt give mulighed for at teste nye tiltag, herunder digitale markedsplatforme, der kan sikre en højere indkomst.

Danida Market Development Partnerships (DMDP)

Danida Market Development Partnerships (DMDP) promoverer kommercielt orienterede, innovative partnerskaber (Verdensmål 17) mellem erhvervsliv og civilsamfund, der bidrager til at udvikle markeder og fremme lokal økonomisk vækst og beskæftigelse (Verdensmål 8). I Burkina Faso har ca. 3450 bønder – heraf 1/3 kvinder – fået et indkomstløft ved at deltage i et økologisk sesamfrøprojekt. DMDP vil blive afløst af Danida Green Business Partnership, DGBP, der sammen med ikke-kommercielle partnere vil inddrage den private sektor i at udvikle og implementere markedsbaserede løsninger på miljøforringelse, klimaændringer og biodiversitetskrise og i at bidrage

- 3) I *skrøbelige kontekster* bør fokus være på bl.a. iværksætteri, adgang til finansiering og indkomstgenererende aktiviteter såsom husdyropdræt, fødevarerproduktion og håndværk. Det kan ske ved at støtte adgang til lån, finansiering og mobilisering af private investeringer, sammenkoblet med forretningsmæssig og teknisk træning af modtagerne for at undgå uhensigtsmæssig forgældelse. Der bør således sættes på at mobilisere finansiering til bæredygtig, privatsektor-drevet vækst i tillæg til udviklingsbistanden, bl.a. gennem IFU og de multilaterale udviklingsbanker (inkl. IFC). Mobilisering af finansiering af bl.a. finansiel inklusion og grøn omstilling i fattige og skrøbelige lande og områder vil være et centralt hensyn i reformen af IFU. Det er relevant i skrøbelige kontekster, hvor IFU's nye High Risk High Impact-fond (HRHI) støtter privatsektor-udvikling.

IFU High Risk High Impact

Gennem IFU's High Risk High Impact-initiativ støtter Danmark adgangen til finansiering for den private sektor i fattige og skrøbelige afrikanske lande med et særligt fokus på jobskabelse og grøn omstilling. I Somalia bidrager IFU med risikovillig kapital til små og mellemstore virksomheder, der med finansiering kan udvikle deres forretning og skabe jobs, økonomisk vækst og lokale skatteindtægter.

Dilemma #3 – risikovillighed vs. resultater: I arbejdet med den private sektor i skrøbelige kontekster vil mulighederne for at skabe resultater gennem privatsektorudvikling ofte hænge sammen med, hvor stor en risiko man er parat til at løbe når det kommer til partnernes begrænsede kapacitet, sandsynligheden for korruption, samt den lokale politiske økonomi (særinteresser). Her vil der altid være tale om en afvejning af muligheder versus risici i konteksten. Risici kan dog mindskes med en adaptiv (*Doing Development Differently*) *do-no-harm*-tilgang med indsamling af information fra ligesindede organisationer, en grundig analyse af aktørerne og nøje udvælgelse af potentielle partnere.

II. Unge og opkvalificering. Mangel på kvalificeret arbejdskraft er en vigtig barriere for jobskabelsen. Det er et paradoks, at der er et stort antal arbejdsløse unge, samtidigt med at de lokale arbejdsmarkeder ofte hungre efter velkvalificeret arbejdskraft. Derfor er det afgørende at styrke opkvalificeringen, særligt inden for tekniske og faglærte uddannelser.

Mulige handlingsspor:

- 1) I *lande med udvidede partnerskaber* skal opkvalificering og uddannelse af unge tænkes ind i bi- og multilaterale indsatser inden for grøn omstilling, klima, retfærdig omstilling, kuldfasning og adgang til energi etc. Desuden bør mulighederne for at inddrage arbejdsmarkedets parter undersøges. En inspirationskilde kan være den danske model for at sikre, at træningen er drevet af en reel efterspørgsel. De danske fagforeninger og erhvervsorganisationer har et vidt forgrenet net af samarbejdspartnere i udviklingslandene. De har dermed en gunstig placering for at fremme arbejdstagerrettigheder, forbedrede vilkår for forkæmpere, social dialog og rammebetingelser, hvor de kan udbrede de danske ekspertiser og erfaringer med bl.a. en so-

FACEJ-Projektet i Mali: Gennem FACEJ-projektet modtager unge i Mali hjælp til at udvikle en forretningsplan og få adgang til garanteret bankkredit. FACEJ støtter unge (ca. 40 pct. er kvinder) i en række større byer, inkl. byer omkranset af konfliktzoner. Modellen sørger for adgang til finansiering, garanti til banker og at unge kommer i kontakt med banksystemet og uddannes finansielt. På mindre end tre år er 1200 virksomheder støttet, og der er skabt ca. 5000 jobs.

cialt retfærdig grøn omstilling. Desuden bør man undersøge muligheder for synergi med ILO's arbejde med Verdensmål 8. På landeniveau vil der være mulighed for konkrete partnerskaber med fx EU.

- 2) I mere *skrøbelige kontekster* skal støtte til iværksætter og kompetenceløft, fx landbrugstræning, bidrage til at skabe bedre muligheder særligt for unge. Dette kan ske gennem samarbejde med multilaterale organisationer eller med EU. Desuden kan støtten udmøntes gennem de Strategiske Partnerskabsaftaler (SPA'er) for 2022-2025 med danske NGO'er. Disse omfatter tematiske indsatser for bl.a. klima, retfærdig omstilling og grønne løsninger, der vil have et stort potentiale for at bidrage til at skabe muligheder, grønne jobs og indtægtsgenererende aktiviteter for unge – også når det kommer til særligt skrøbelige regioner såsom Sahel og Afrikas Horn.

III. Fødevarer, klimasmart landbrug og naturbaserede løsninger. Der er et uforløst jobskabende potentiale i at fokusere på klimasmart landbrug (klimatilpasset eller drivhusgasreducerende), forarbejdning af fødevarer, bæredygtige fødevarer, forebyggelse af fødevaretab og madspild, fremme af agro-økologiske dyrkningsmetoder samt i at styrke socialt ansvarlige og grønne værdikæder.

Mulige handlingsspor:

- 1) I stabile *lande med udvidede partnerskaber* skal bilaterale indsatser med fokus på jobskabelse inden for landbrugsudvikling og grønne værdikæder tænkes sammen med klima- og miljøhensyn. Et eksempel herpå er støtten under det bilaterale landeprogram i Kenya til Northern Rangelands Trust. Det arbejder på at styrke udbredelsen af lokalsamfundsbase ret naturbevarelse, hvor tanken netop er at skabe jobs til lokale gennem naturbevarelse fremfor at de befolkninger, der lever i området, nedbryder naturen. Desuden bør der søges efter muligheder – i synergi med privatsektorudviklingen – for at støtte klimasmart landbrug og bæredygtig fødevarerudvikling gennem fx de strategiske sektorsamarbejder og myndighedssamarbejdet.
- 2) I *skrøbelige lande og områder med udvidede partnerskaber og i nær-områder* bør der i forberedelsen af de danske indsatser være fokus på særligt udsatte grupper. Det gælder fx pastoralister i Sahel, hvor mange er engagerede i landbrugsproduktion og husdyrproduktion. Det vil bidrage til at skabe øget indkomst og beskæftigelse, hvor behovene ofte er størst. Det kan – afhængigt af den givne kontekst – fx ske gennem partnerskaber med bl.a. FN eller EU, som det er tilfældet i Somalia. Samtidig bør der udvikles naturbaserede løsninger, såsom beskyttelse og reetablering af skov- eller vådområder. Det kan nemlig bidrage til fattigdomsbekæmpelse og bæredygtig samfundsudvikling i kraft af forbedret naturforvaltning og lokal inddragelse, hvor store dele af befolkningen er direkte afhængige af jorden til landbrug, kvægavl og skovbrug.

Somalia: Som del af EU's program til at udvikle lokalsamfundene i Somalia, bidrager Danmark til at skabe lige adgang til ressourcer og muligheder inden for fiskeri og kvægavl, hvilket indebærer støtte til at forbedre produktionen, adgang til markeder og offentlig-private partnerskaber.

IV. Indsatser i byer. Selv om landbruget er vigtigt, vil fattigdomsreduktion og sociale fremskridt ofte ske ved, at store dele af en befolkning finder arbejde uden for landbruget, typisk i og omkring byerne, hvor løn og produktivitet generelt er højere. Samtidigt er det ofte i de større byer, at forarbejdningen og forædlingen i landbrugs- og fødevarersektoren finder sted.

Mulige handlingsspor:

I *stabile lande med udvidede partnerskaber* bør bi- og multilaterale indsatser støtte iværksætter og anstændige jobs gennem en formalisering af den uformelle sektor. Desuden bør muligheder for opkvalificering af unge tages i betragtning, når der forberedes investeringer i den grønne omstilling (fx vandrensning og energiadgang i byerne) jævnfør case 1. Koblingen til det grønne spor kan udmøntes ved at arbejde med afledt jobskabelse til fx grøn energi, ren madlavning eller energieffektivitet.

V. Socialt retfærdig grøn genopretning og adgang til vedvarende energi. Det er en dansk prioritet at sikre en socialt retfærdig og bæredygtig genopretning efter Covid-19 i udviklingslandene. Med udgangspunkt i principperne for Building Back Better and Greener (BBBG) skal der skabes muligheder og grønne jobs for unge, bl.a. gennem investeringer i adgang til vedvarende energi (VE). Det samme gør sig gældende med kuludfasning, der åbner muligheder for en retfærdig omstilling af arbejdsstyrken gennem investeringer i opkvalificering, privatsektorudvikling og sociale tiltag. Adgang til vedvarende energi er desuden en forudsætning for bæredygtig vækst. Et nyligt NEFCO-studie har påvist, at adgang til stabil og billig energi befordrer privatsektorudvikling.

Mulige handlingsspor:

Både i *stabile lande med udvidede partnerskaber* samt i *lande med et målrettede partnerskaber* vil konkrete tematiske indsatser med partnere som NEFCO, SEFA, ESMAP samt CIF og DSIF m.fl. kunne understøtte målsætningen om øget adgang til vedvarende energi og samtidigt skabe beskæftigelse og muligheder for unge. Desuden bør der i udviklingen af indsatser undersøges muligheder for klimadiplomati, myndighedssamarbejde, bilaterale projekter og samarbejde med den private sektor, civilsamfund og multilaterale partnere.

Danmark bør i samarbejde med de andre nordiske lande fremme de multilaterale udviklingsbankers aktiviteter og strategier for en inklusiv og bæredygtig COVID-19 genopretning (BBBG) med fokus på beskæftigelsesmuligheder for unge. Dette kan ske gennem det konkrete arbejde med forberedelsen af strategier, landeplaner og tematiske indsatser i bestyrelser, valggrupper, forvaltningskomitéer og landekonsultationer. Desuden kan arbejdet i regi af Nordic Development Fund bidrage til at fremme grøn jobskabelse efter COVID-19.

Uganda - Beyond the Grid: I Uganda støttes NEFCO's Beyond the Grid-projekt for adgang til vedvarende solenergi. Der er et særligt fokus på opkvalificering af unge, herunder kvinder, i produktion og vedligeholdelse af solpaneler. Adgangen til stabil energi bidrager samtidigt til lokal privatsektorudvikling.

I mere *skrobelige kontekster* vil mulighederne for udvikling af jobskabende vedvarende energiløsninger ofte være begrænsede. De bør dog undersøges, da de afhænger af den konkrete kontekst.

VI. Ligestilling. Kvinders muligheder er ringere end mænds, når det kommer til indtjening og anstændige jobs. De er underrepræsenterede på uddannelserne, og den ulighed videreføres til arbejdsmarkedet, hvor kvinder ofte ender i jobs med lavere løn og status samt ringere arbejdsvilkår. Kvinder bliver desuden ofte udsat for diskrimination, chikane og kønsbaseret seksuel vold på arbejdspladsen. I skrøbelige og konfliktramte områder er kvinder særligt udsatte, idet det kan være vanskeligt for dem at forsørge sig selv og deres familier. Der er dog også tegn på, at overgangen til vedvarende energi kan give flere beskæftigelsesmuligheder for kvinder. International Renewable Energy Agency (IRENA) anslår, at kvinder har en større andel af den samlede beskæftigelse i den vedvarende energisektor (32% af arbejdsstyrken) sammenlignet med olie- og gasindustrien (22% af arbejdsstyrken).

IDA: Jobs og økonomisk transformation er et hovedtema for den 20. genopfyldning af Verdensbankens International Development Association (IDA), som yder bistand og lån til de fattigste udviklingslande. I perioden 2023-2025 vil IDA20 fokusere på jobskabende aktiviteter i sektorer med potentiale for grøn vækst og grønne jobs samt i sektorer, som traditionelt beskæftiger kvinder og unge. Samtidig forventer IFC at bidrage til oprettelsen af 1,4 - 1,6 mio. jobs på verdensplan i løbet af levetiden for de projekter, de finansierede i 2020/21. Målet er, at 40 procent af IFC's investeringer foretages i IDA-lande og skrøbelige lande i 2030.

Mulige handlingsspor:

Både i *skrøbelige og stabile lande med udvidede partnerskaber* bør muligheder for kvinder specifikt inkluderes i de jobskabende indsatser i den bilaterale såvel som den multilaterale bistand. Dette gælder konkret i forhold til adgangen til rådgivning og finansiering samt ved at investere i værdikæder, hvor det typisk er kvinder, der er aktive. Et eksempel på dette er resiliensprojekterne i Burkina Faso, hvor der bliver brugt en række forskellige metoder – bl.a. arbejdskraftsintens genopretning – for at få flere kvinder i jobs.

Synergier på tværs af indsatser og modaliteter

Hvor det er muligt og relevant, skal indkomstgenererende aktiviteter, bæredygtig vækst og beskæftigelse integreres i udviklingssamarbejdet. Særligt en række af de grønne indsatser – herunder grøn omstilling, adgang til energi, støtte til kuludfasning og en retfærdig grøn omstilling – har et stort potentiale for at bidrage til indfrielsen af "Fælles om Verdens" Målsætning 1 om at skabe bedre muligheder for unge i de fattigste lande. Der er også gode muligheder for at integrere målsætningen i design, implementering og monitorering af både multilaterale og bilaterale indsatser på tværs af udviklingsbistanden, fx i indsatser inden for vedvarende energi, grøn omstilling og kuludfasning.

Humanitære og udviklings- og fredsindsatser (HDP-nexus). Mere end 40% af verdens fattigste bor i lande præget af sårbarhed, konflikt og vold. Ifølge Verdensbanken forventes dette tal at stige til over 65% inden for ti år. Øget indkomst kan bidrage til sikkerhed og stabilitet, især ved at skabe økonomiske muligheder for unge.

Mulige handlingsspor:

Erfaringen viser, at den private sektor altid er aktiv. Der er således et potentiale for jobskabelse selv i de skrøbeligste kontekster. Jobskabelse kan desuden være med til at adressere de bagvedlæggende årsager til skrøbelighed og bidrage til holdbare løsninger på fordrivelseskriser. Disse indsatser bør således ses i lyset af det danske fokus på stabilisering, skrøbelighed og fordrivelse. Det skal sikres, at jobskabelse, leveløn og skrøbelighed sammentænkes i forberedelsen af disse indsatser. Der kan også samtidigt med stabiliseringsindsatserne iværksættes parallelle jobindsatser fx i Sahel og på Afrikas Horn. Desuden bør muligheden for synergier mellem humanitære og finansielle aktører undersøges. Et eksempel her er samarbejdet mellem UNHCR og IFC i Kenya (studiet "Kakuma as a Market Place").

Northern Uganda Resilience Initiative:

Under Northern Uganda Resilience Initiative (NURI) får sydsudanesiske flygtninge såvel som lokale ugandere adgang til jord og modtager landbrugstræning. Det skaber beskæftigelse, vækst og øget indkomst for fordrevne familier samt lokalsam-

En åben, fair og bæredygtig handelspolitik. Det er en dansk prioritet at sikre sammenhæng mellem udviklingssamarbejdet, det økonomiske diplomati og en aktiv indsats i EU og Verdenshandelsorganisationen (WTO) til fordel for en åben, fair og bæredygtig handels- og investeringspolitik, der kan skabe vækst, beskæftigelse og fattigdomsreduktion i udviklingslandene.

Mulige handlingsspor:

Det er vigtigt at fortsætte arbejdet i EU-regi for at især fattige og skrøbelige udviklingslande bedre kan udnytte adgangen til EU's indre marked og integrere sig i regional og global handel. Det gælder også fremme af regionalt samarbejde, såsom AU og det Østafrikanske Fællesskab (EAC). Endelig kan myndighedssamarbejde i visse lande skabe grundlag for, at partnerlandet på sigt vil kunne udnytte EU's GSP(+) ordning til at eksportere varer til Europa.

African Continental Free Trade Area:

For at fremme bæredygtig handel støtter Danmark AU's African Continental Free Trade Area (AfCFTA). Det støtter øget regional økonomisk integration og samhandel. Dermed skabes jobs, bedre markedsadgang og integration i den globale økonomi.

